

תקציר ההרצאה: "יחסו של דוד בן גוריון לירושלים בתש"ח"

המרצה: ד"ר יוסי בן טלילה

דוד בן גוריון התווה את מדיניותו בשאלת ירושלים עוד בשנת 1937. בהצעת החלוקה שהגיש בשנה ההיא בשם ההנהלה הציונית לוועדת פיל, ועדת חקירה מלכותית בריטית לפתרון בעיית ארץ ישראל, רק ירושלים החדשה נכללה בתוך מדינת היהודים. 10 שנים אחר כך, בכ"ט בנובמבר, החליט ארגון האומות המאוחדות, שירושלים תיכלל באזור בינלאומי שיקיף גם את בית-לחם ועין כרם הקדושות לנוצרים. למחרת החלטת האו"ם פרצה מלחמת השחרור, שבסופה, השכונות בירושלים החדשה היו בשליטה יהודית, ואילו הרובע היהודי בעיר העתיקה ננטש. בן גוריון חשש כנראה, כי אם מדינת ישראל הצעירה והחלשה תכבוש את ירושלים כולה, האו"ם לא יניח לה להחזיק בה. לכן שאף להציל לפחות את ירושלים החדשה כמסגרת עברית, בכל פתרון מדיני. הלגיון הערבי, העבר-ירדני, נכנס לירושלים רק ב-18 במאי. 3 ימים אחרי הפינוי הבריטי בגמר המנדט. בשלושת הימים שבין צאת הבריטים וכניסת הלגיון, ניתן היה לשחרר גם את ירושלים העתיקה. אבל הכוחות קיבלו פקודה מבן גוריון, לא לבצע זאת. כי הקונצפציה המדינית שלו גרסה, כי בעיר העתיקה תישמר הפסקת אש בגלל המקומות הקדושים, ולא יהיו בה קרבות. עמדתו של בן גוריון בשאלת ירושלים הייתה עמדה אמביוולנטית, כמו עמדתם של חלק גדול ממנהיגי התנועה הציונית, כולל הרצל. מצד אחד הם היו זקוקים לה כסמל שמבטא את הקשר בין העם לארץ, אבל מאידך היא נתפסה בעיניהם כמשהו ישן, חרדי, שייך לעולם שהציונות שונה ממנו.

בן גוריון התלבט בעדותו בפני ועדת אונסקו"פ ב-1947 איך ניתן להגיע למדינה יהודית שתפתור את שאלת עקורי השואה, מבלי ששאלת ירושלים תחבל בדינאמיקה הזאת. בסופו של דבר האו"ם החליט כאמור, שירושלים תהיה עיר בינלאומית, בשליטה של מועצת נאמנות מטעמו. מועצה שתיתן חופש דת, חינוך ושפה ליהודים ולערבים, תהיה מאוחדת כלכלית עם המדינה היהודית, תהיה בעלת מועצה מחוקקת שתיבחר בשיטה יחסית ע"י היהודים והערבים, וכל זאת לעשר שנים.

במהלך מלחמת העצמאות, דהיינו מאפריל 48 ועד יוני 48 (ההפוגה הראשונה), דרך סדרה שלמה של קרבות (נחשון, הראל, יבوسی, קלשון), בן גוריון הצליח לחלק את העיר לשתיים. הוא גם הצליח לבצע פעולות שהפכו את החלוקה לעובדה: פתיחת הכנסת הראשונה, פתיחת בית המשפט העליון בירושלים, ובחירות לעירייה. בדצמבר 48, בן גוריון סיפח דה פקטו (עובדתית) את החלק המערבי של ירושלים, למדינת ישראל.